

Henryk Bałabuch

Sesja naukowa "Powstanie Styczniowe - sprawy, regiony, ludzie"

Rocznik Lubelski 33-34, 150-151

1991-1992

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

sieźona przez króla w sali posiedzeń na Zamku, a zaraz potem przez obie izby parlamentu i zgromadzony lud w kolegiacie św. Jana w Warszawie. Jak podkreślił referent — przysięga złożona w kościele w obecności pięciu biskupów celebrujących nabożeństwo stała się początkiem religijnych obchodów ustanowienia Konstytucji w całym kraju. Listy pasterskie biskupów polskich, które analizował prof. Ziółek, oraz błogosławieństwo papieża dla dzieła reform, dopełniły sakralizacji *Ustawy Rządowej* z 3 maja 1791 r.

Po wygłoszeniu referatów nastąpiła uroczystość wręczenia nagród zwycięzcom konkursu wiedzy o Konstytucji 3 Maja, w którym uczestniczyła młodzież szkół średnich ze Starachowic. Na zakończenie sesji zespół artystyczny młodzieży przedstawił inscenizację *Trzeci Maj*.

Ewa Ziółek

Sesja naukowa

„Powstanie Styczniowe — sprawy, regiony, ludzie”.

W dniach 21—22 stycznia 1993 r. w Lublinie odbyła się zorganizowana przez Instytut Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej sesja naukowa „Powstanie styczniowe — sprawy, regiony, ludzie”. Jak łatwo się domyślić, bezpośrednim bodźcem dla organizatorów była przypadająca w tym roku 130. rocznica wybuchu powstania. Można dyskutować nad pewną umownością takich czy innych „okrągłych” dat, wyróżnić wszakże można dwa niezwykle istotne momenty decydujące o obliczu tego typu rocznicowych uroczystości, obchodów.

Po pierwsze, należy zauważyć, że takie wydarzenia są silnie zakotwiczone we współczesności, która częstokroć nie tylko steruje oficjalną formą obchodów danej rocznicy, lecz także odbija się w sposób mniej lub bardziej widoczny i uświadomiony na refleksji samych historyków. Te banalne wręcz stwierdzenia mają jednak wymowę, zwłaszcza gdy się porówna chociażby kontekst obchodów rocznicowych tego powstania w roku 1913, 1933, 1963 czy 1993 r. Rok 1993 daje historykom pewien dystans, którego jeszcze brakowało w 1993 r., dale też jak nigdy po II wojnie światowej pewien komfort, wynikający z odmienności uwarunkowań zewnętrznych w stosunku do nauki historycznej, a tego nie było ani w 1963, 1973 czy tym bardziej w 1953 czy w 1983 r. Wydawać więc by się mogło, że zaistniały sprzyjające okoliczności do zaprezentowania nowych ocen, podsumowań, syntez.

Drugim niezwykle ważnym aspektem tego typu rocznicowych obchodów jest treść, istota samego przedsięwzięcia. Lubelska sesja naukowa okazała się wydarzeniem największym w skali kraju. Zaplanowane przez organizatorów dwudniowe obrady przerodziły się w prawdziwy maraton. Wygłoszono 23 referaty i komunikaty (a dodać należy, iż kilku zgłoszonych uprzednio referatów z przyczyn niezależnych nie zaprezentowano).

Przedpołudniowej części obrad pierwszego dnia sesji przewodniczył prof. Krzysztof Dunin-Wąsowicz. Rozpoczęło ją wspomnienie o Stefanie Kieniewicz, wygłoszone przez jego ucznia prof. Jerzego Skowronka (UW), towarzyszącego mistrzowi do ostatnich chwil życia. Te bardzo osobiste refleksje przypominały nie tylko dorobek S. Kieniewicza, lecz także ukazały jego metody pracy, pasje badawcze, stosunek do otaczającej go rzeczywistości. Następnie prof. Ryszard Bender (KUL) przedstawił swoje badania dotyczące przedpowstaniowej konspiracji i pracy organicznej w Lubelskiem. Kolejne referaty, zaprezentowane również przez gości z KUL, dotyczyły różnych aspektów postawy Kościoła katolickiego w dobie powstania styczniowego. Profesor Hanna Dylągowa (KUL) wygłosiła referat dotyczący osoby arcybiskupa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego. Postać tego dzisiejszego kandydata na ołtarze przedstawiona została na tle skomplikowanej sytuacji, w której przyszło mu działać. Z kolei ks. prof. Zygmunt Zieliński (KUL) podjął się próby syntetycznego omówienia postawy Kościoła katolickiego w trakcie powstania i w erze popowstaniowej. Wobec złożoności uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, bogactwa różnorodnych, indywidualnych postaw, problem ten nie należy do łatwych, dających jednoznaczne, proste odpowiedzi, stąd też tego typu przedsięwzięcia są wysoce potrzebne.

Popołudniową część obrad pierwszego dnia sesji, której przewodniczył prof. Mariusz Kulczykowski, zdominowały referaty przedstawiające sylwetki niektórych bohaterów tamtego powstańczego zrywu, w tym głównie osób związanych z Lubelszczyzną. Tę część rozpoczęło wystąpienie prof. Wiesława Śladkowskiego (UMCS) o Leonie Frankowskim. W swoim referacie dokonał on konfrontacji dawniejszej i dzisiejszej optyki ujmowania tej postaci, odmienności wynikających nie tylko z aktualnego stanu wiedzy źródłowej. Następnie prof. Krzysztof Dunin-Wąsowicz (IH PAN Warszawa) przypomniał powstańczą działalność Marcina Borelowskiego-Lelewela na Lubelszczyźnie. Szczegółową analizę przebiegu kampanii letniej gen. Michała Heydenreicha-Kruka przedstawił mgr Zdzisław Bieleń (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie). Doktor Zbigniew Eugeniusz Niebelski (KUL) zarysował kontrowersje wokół postaci Karola Kryńskiego. Referaty kończące pierwszy dzień sesji koncentrowały się na sprawach dotyczących uczestników powstania, chociaż w przeciwieństwie do poprzednich nie ograniczały się do losów jednostek. I tak doc. dr hab. Halina Florkowska-Francic (UJ) przedstawiła powstańcze losy braci Żulińskich: Romana, Kazimierza i Tadeusza, a także ukazała wpływ powstania na ich dalszą drogę życiową. Doktor Zofia Strzyżewska (Muzeum Niepodległości w Warszawie) zaprezentowała wyniki badań prowadzonych wspólnie z prof. Wiktoria Śliwowską, dotyczących udziału młodzieży i dzieci w powstaniu styczniowym. Pierwszy dzień sesji zakończył referat dr. Stanisława Wiśniewskiego (UMCS), który prześledził powstańcze losy niektórych aktywnych działaczy konspiracji niepodległościowej lat 30—50. XIX w.

Drugi dzień sesji, której przedpołudniowej części przewodniczyła prof. Halina Florkowska-Francic, przyniósł referaty poruszające zagadnienie nie związane z bezpośrednią działalnością powstańczą. Świadomość chłopów pokolenia powstania styczniowego omówiła prof. Helena Brodowska (UŁ). Następnie dr hab. Wiesław Caban (WSP Kielce) ukazał wybrane aspekty życia gospodarczego w Królestwie Polskim, tocącego się w dobie powstania normalnym, praktycznie nie zmienionym rytmem. Tematyka dwóch kolejnych wystąpień dotyczyła problemów wykraczających poza granice Królestwa Polskiego. Prof. Mariusz Kulczykowski (UJ) w ciekawy sposób przedstawił powstaniowe losy tych z uczestników powstania, którzy przez Legię Cudzoziemską, bądź w ramach austriackiego korpusu ekspedycyjnego wzięli udział w walkach w Meksyku w latach 1864—1867. Profesor Jan Lewandowski (UMCS) omówił problematykę związaną z relacjami szwajcarsko-polskimi doby powstania styczniowego. Przedpołudniową część drugiego dnia sesji zakończyła uroczystość odsłonięcia pomnika w miejscu straceń powstańców 1863 r. W uroczystości tej obok władz uczelni, władz miasta z prezydentem m. Lublina na czele i uczestników sesji wzięli udział licznie przybyli mieszkańcy naszego miasta.

Czwarta, ostatnia część sesji, której przewodniczył prof. Wiesław Śladkowski, została zdominowana przez tematykę regionalną. Profesor Albin Koprucki (UMCS) we wspomnieniu o prof. Tadeuszu Menciu przypomniał jego zainteresowania dotyczące powstania styczniowego w Lubelskiem i na Podlasiu. Doktor Zofia Strzyżewska zapoznała słuchaczy z charakterystyką odnalezionego przez nią pamiętnika Jana Szuberta, dr Leszek Piątkowski (UMCS) przedstawił opinie na temat powstania styczniowego w ówczesnej publicystyce rosyjskiej, a doc. dr hab. Krystyna Wróbel-Lipowa (UMCS) scharakteryzowała ekspedycję warszawską w świetle akt procesu Romualda Traugutta. Różnorodność postaw ludności żydowskiej południowego Podlasia w okresie powstania styczniowego przedstawił prof. Henryk Mierzwinski (Biała Podlaska). Doktor Tomasz Demidowicz (Biała Podlaska) mówił o radach powiatowych województwa lubelskiego w przededniu powstania. Sesję zakończył referat dr. hab. Bronisława Mikułca na temat powstańczych epizodów w biografiiach przemysłowców lubelskich.

Profesor Wiesław Śladkowski, w podsumowaniu, dziękując w imieniu organizatorów autorom referatów i uczestnikom sesji, wskazał nie tylko na bezpośrednie korzyści, jakie niosą dla środowiska naukowego tego typu spotkania, lecz także zwrócił uwagę na ewolucję postaw badawczych, dostrzegalną przez pryzmat sesji. Dotyczy to zarówno zakończenia okresu bardzo emocjonalnych dyskusji, sporów wokół węzłowych problemów powstania, lecz również znaczącego rozszerzenia płaszczyzny badawczej, dotyczącej tego wycinka dziejów narodu polskiego, spojrzenie na nie przez pryzmat bohaterskiej walki, lecz także dostrzeżenie, istniejących równoległe z powstaniem, innych aspektów życia społecznego, gospodarczego, codziennej ludzkiej egzystencji.

Materiały z sesji (łącznie z dyskusją podsumowującą kolejne jej etapy) ukazały się w: „Annales, Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” Sectio F, vol. XLVIII, 1993; *Powstanie styczniowe. Sprawy, regiony, ludzie*, ss. 310.

Henryk Batabuch